

HARMADIK RÉSZ.

Isten országának alapítójáról: Jézusról.

ELSŐ FEJEZET.

AZ ELŐKÉSZÜLET.

47. §. A pátriárkák.

Valamint a természeti, úgy az erkölcsi világban is minden dolognak megvan a maga előzménye s az okoknak és okozatoknak folytonos láncolata alkotja a történelmet. A keresztény vallás megalapítását is oly eseményeknek kellett megelőzni, amelyekből e korszakot alkotó tény természetesen, ugyszólván szükségkép fejlődött ki és jött létre az idő teljességében. Egyebektől eltekintve, leginkább a zsidó nép történetében találjuk fel azokat a láncszemeket, melyek között az utolsó Jézus megjelenése. Midőn Ábrahám a bálványimádó népek közül kivált s környezete számára nemcsak külön lakást keresett, hanem külön vallást is alkotott, melyben vezérfényül az egyistenség eszméje szolgált: már le volt téve az alap egy tisztultabb valláshoz. Innen Ábrahám és az őt követő pátriárkák nem minden alap nélkül tartották Izrael népét Isten kiválasztott népének, mert a mint a következő is megmutatta, e nép vallása vezetett a maga természetes fejlődésében a keresztény vallásra.

Az Ábrahám egyéniségéről csak akkor tudunk magunknak helyes fogalmat alkotni, ha azon korba tesszük vissza magunkat, amelyben ő élt. Ábrahám egy nép közepette született, mely a bálványoknak hódolt. Ezeknek a tiszteletén nőtt fel. Minő önmehtagadásra volt tehát szüksége, hogy őseinek s környezetének szokásait levetkezve, azoknak sok istene helyett mintegy önkebléből az egy isten eszméjét kifejtse? Igaz, hogy az Ábrahám Istene a Krisztus istenétől, az erős bosszuálló Úr a szeretet Atyjától még távol áll; de legalább már ki volt jelölve az irány, melyben a hit jövő épületét alkotni kell.

És Ábrahám nemcsak az Istenről alkotott magának koránál tisztultabb fogalmat, hanem annak tiszteletét illetőleg is egy nagy lépést tett előre. Ábrahám nem szüntette meg teljesen a bálványimádást, mert az ő családjában is akadunk a képtiszteletnek nyomaira. Így például 1. Móz. 31, 19-ben ezt olvassuk: „Lábán pedig elment vala a juhokat nyirni; azonközben ellopá Rákhel az ő atyjának bálványait.“ Mindamellett tény, hogy már Ábrahám sejteni kezdi azt az igazságot, hogy Istennek igazi tisztelete nem az üres szertartásokban, hanem az Isten iránti engedelmisségben áll. Ezt mutatja 1. Móz. 17, 1., hol eme szavakban van kifejezve az Ábrahám isteni tisztelete: „Járj én előttem szüntelen és légy állhatatos.“

A zsidó nép pátriárkái között nevezetes szerepe van még Izsáknak és Jákobnak. A szent írásban gyakran találunk ily kifejezést: Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak Istene. Izsákot az önmehtagadás és csendes türelem, Jákobot az erélyes cselekvésmód jellemzi. A zsidó nép történetében azonban egyik sem foglal el kiválóbb helyet Ábrahámnál.

48. §. Mózes és a törvény.

Mózessel egy új korszaka kezdődik a zsidó nép vallásos életének. Ő az Ábrahám által megtalált s a pátriárkák által ápolt isteneszmét nemcsak tökéletesítette, az Istent szellemibb, magasztosabb és szentebb lénynek állítván, mint ősei, hanem az Isten eszméjéhez a törvénynek, mint az isteni akaratnak eszméjét kötötte, vagyis az isteni akaratot írott törvényekké tette. Azonban Mózes sem tudott kiemelkedni a szűk látkörből, mely a zsidó vallásnak tisztán nemzeti jelleget adott, a

mulandókat a maradandókkal, az érzékieket az érzékfelettiekkel összevegyítette, általa a vallás mégis határozott lendületet nyert.

Mózes már nevelkedése alkalmassá tette arra, hogy a zsidó népnek reformátora legyen. Ő Egyiptomban született, hová a zsidó nép még Jákob idejében bevándorolt volt. Itt alkalma lőn Mózesnek egy rendezett államot megismerni s miután meggyőződött arról, hogy az állami lét legelső kelleke a függetlenség, elhatározta magát, hogy a zsidóságot Egyiptomból, hol idő folytán különben is mind alább süllyedt a nép erkölcse és tekintélye, eredeti hazájába visszavezeti.

A zsidó nép egyiptomi tartózkodását a 400—430 évre teszik. Kiköltözésök és megtelepedésök története regeszerű ugyan, de a Mózes nagyszerű alakját kétségbevonni mégsem lehet. A kiköltözés idejétől fogva, melyet Bunsen Kr. előtti 1312. évre teszi, a Mózes neve a világító torony s az általa szerkesztett törvények azok a kapcsok, melyek a zsidó nép nemzeti és vallási alkotmányának egykor legerősebb biztosítékai voltak s e népet ma is bámulatosan összetartják.

Mint a pátriárkák vallásában, úgy a Mózesében is a Jehova csak az Izrael istene, aki egyszersmind királya, törvényhozója és uralkodója is a népnek. Innen a mosaismusban a vallási és erkölcsi törvények egyszersmind államtörvények is voltak és megfordítva. Ezt nevezik teokráciának, vagyis istenursági alkotmánynak, amelyben a főszerep a papoknak, mint isten szolgáinak jutott.

Azonban, hogy a papság ne válhassék veszélyessé a népre nézve, mint más országokban, Mózes megengedte, hogy az Isten akaratának mindazok hirdetői és tolmácsai legyenek, akik e végre magokban erőt és tehetséget éreznek. Ez oly intézkedés volt, amely lehetővé tette a prófétai hivatal kifejlődését. Hogy a papság ne tekinthesse a törvényeket a maga kizárólagos tulajdonának, megrendelte azoknak koronkénti nyilvános felolvasását. Így akarta ő az egész zsidó népet papi néppé nevelni.

Ha ezekhez hozzávesszük az ünnepek berendezését, melyek által a zsidó nép történetének fontosabb eseményeit oly módon kívánta emlékezetben tartani, hogy azoknak jelentősége az irástudatlanok előtt is mintegy érzékítve legyen, amit bizonyít a többek között a páscha ünnep, midőn minden családnak utkészen kellett lenni s emellett sóttalan kenyeret és bárányt kellett ennie: el kell ismernünk, hogy a zsidó nép nem ok nélkül ragaszkodik Mózeshez oly kiváló tisztelettel.

49. §. A királyság.

Minthogy Mózes úgy tekintette az Istent, mint uralkodót, igen természetes, hogy sem neki, sem az utána közvetlen következő biráknak nem jutott eszökbe, hogy királyságra vágyjanak. A királyság eszméje Sámuel alatt született meg, midőn az idegen népek által szorongatott zsidóság a birákban már nem talált magának elég biztosítékot függetlensége megvédésére. Másfelől ez által is emelni vélte azt a tekintélyt és elhivatást, melyet más népek felett magának tulajdonított.

A királyság eszméjének kifejlődése a zsidó nép történetében vallásilag azért fontos, mert ennek alapján később a szabadító vagy Messiási várásával is egy hatalmas király megjelenése volt összekötve.

A király nemcsak a nép főhadvezére és ítélőbirája, hanem egyszersmind első nevelője is volt. Neki, mint a Jehova kiválasztottjának, mint a láthatatlan király földi képmásának Isten akaratja szerint kellett uralkodnia, hogy a király akaratja mindig az Isten akaratjával egy legyen. Neki ugyszólván elsőnek kellett lenni a legjobbak között. Egy szép eszménykép ez, amelynek fájdalom a zsidó királyok is nagyon halvány árnyai voltak. A későbbi irók legtöbb elismeréssel emlékeznek Dávidról. Kétséget nem szenved, hogy Dávid alatt Zsidóország addig nem ismert hirre és tekintélyre jutott. De azért bajos azt állítani, hogy benne teljesedésbe ment volna a Sámuel látomása, midőn ezt mondá a királyságtól megfosztott Saulnak: „Találtam immár az Urnak egészen szive szerint való embert.“ 1. Sám. 13, 14. Mert a Dávid élettörténetében is vannak sötét foltok. Ilyen például az, midőn Hitteus Uriast megöleti, hogy annak feleségét feleségül vegye. 2. Sam. 12, 7. stb. De ami Dávidban, mint királyban elismerést érdemel, az, hogy tévedéseit, vétkeit őszintén megbánja s ha elesett, ismét Istenhez emelkedik. Az ő Istenhez vágyó lelkének szép termékei a zsoltárok, melyek a zsidó költészet remekei s nem egy közülök ma is figyelmet érdemel. Az ő zsoltáraiban már többször találkozunk a bünös embernek esengéseivel a szabadító után, melyek később nagy mértékben fokozták a zsidó nép kebelében a reményt egy Messiás eljövetele iránt.

Salamon még kevésbbé felelt meg a zsidó királyság esz-

ményképének. Az a bölcs sziv, melyet ő uralkodása kezdetén kért magának Istentől, nem sokáig volt tulajdona. A templom építésével, s a példabeszédek írásával szerzett érdemeire élete vége felé nem kis homályt vetett a pazar fény utáni vágy, melybe magát és királyi udvarát felöltöztetni igyekezett. Fia, Rehabeám alatt aztán az ország két részre szakadt, Juda és Izrael országa név alatt. A tiz törzsü Izrael 255 évig küzdött még önállóságáért, ekkor az assziriainak meghódolva, lelépett a világ színpadáról. A két törzsü Juda országa Izrael után még 134 évig állott fenn, amikor Zedekiás gyenge uralkodása alatt ez is meghódolt Nabukádnezárnak, ki a jeruzsálemi templomot leromboltatta és a zsidó népet a babilloni fogságra hurcolta.

A zsidó népnek a meghódítás és száműzetés következtében idegen népekkel történt érintkezése alkalmul szolgált egyfelől arra, hogy a zsidó vallásba addig ismeretlen elemek csusszanak be, mint például az ördögökről szóló tan, melyet csak a babiloni fogság után irt könyvekben találunk fel; másfelől a zsidók monotheizmusa ismeretessé kezdett lenni a pogányság között is, ami később a keresztény vallás elterjedését megkönnyítette.

50. §. A próféták.

A próféták is kitűnő helyet foglaltak el a zsidó nép kebelében.

Prófétálni tulajdonképpen annyit tesz, mint jövendőt mondani. Azonban a zsidó prófétákat nem szabad azon jövendőmondókkal összetéveszteni, akik a könnyen hívő nép kíváncsiságának kielégítését tüzték maguk eleibe feladatul. Az ők elhivatásuk sokkal nagyobb és nemesebb volt. Ők a megismert igazságot rendíthetetlen bátorsággal hirdették. Nevezetesen ők voltak:

1-ször a királyok ellenőrei, akik azoknak tettei felett ítéletet mondtak, őket ha kellett, megfeddették, kötelességeikre figyelmeztették és tanácsaikkal éltették.

2-szor a próféták voltak, akik a népet bünbánatra hívták, midőn a vétek és bűn erőt vett rajtuk, s a Je-

hova tiszteletét elhomályosulni látták. Ők nemcsak a világosság szerepét játszották, mely a sötétséget eloszlatja, hanem a sóét is, mely Izraelt a rothadástól megóvni volt hivatva.

3-szor a próféták a nép vigasztalói voltak a nyomoruság idején, úgy tüntetvén fel azt, mint az Isten látogatásait, amelyet azonban az Ur elfordít az ő népéről, mihelyt ez megismeri az ő Urát.

4-szer a próféták egy boldogabb jövő hirnökei voltak. Ez a pont az, amelynél a próféták közelebbi viszonyba jönnek a keresztény vallással is azáltal, hogy gyakorta hivatkoznak arra a korra, melyben nem a kőtáblákra, hanem a szivekbe irt törvény fog uralkodni, s az ó szövetséget egy új szövetség váltja fel, melynek részesei lesznek a földnek minden népei.

A prófétálás, mint a költészet, az emberiség közkinccse és semmiesetre sincs csak Palesztinához kötve. Ami a zsidó prófétáknak mégis kiváló helyet ad az ókor más hasonló jelenségei felett, ez mindenek előtt az ők prófétálások tartalma és annak örök igazsága. Mint a legnagyobb költőket, őket is a lélek, a szellem indítja, szólítja és ragadja magával. Nincs más céljuk, minthogy kifejezést adjanak saját érzelmeiknek és gondolataiknak. Nyilvános helyeken, népgyűlésekben, a tanácsstermekben és a királyok palotáiban hivatlanul fellépnek és az Isten nevében hirdetik a Jehova akaratát, ígéreteit és fenyegetéseit. Ezért nevezik őket az ó testamentumban *nabi*-knak is, ami annyit tesz, mint Isten tolmácsa, szószólója.

Ábrahám és Mózes is prófétáknak hivattak. A birák korszakában a próféták mellett próféta nőekkel is találkozunk, mind Hulda, (2. Kir. 22, 14.) Noadja (Neh. 6, 14), Debora, (Bir. 4, 4.). A tulajdonképpeni próféta kor Sámuellel kezdődik, aki Ramában, Betheben, Gilgalban és Jerichoban próféta-iskolákat alapított, hol a próféta fiak egy ideig együtt laktak. Életmódjuk általában egyszerű volt. Megkülönböztetésül, ugylátszik, bő köpenyt viseltek, mely bőrből vagy teveszőrből volt készítve. Nem tartoztak egy külön törzshöz, mint a papok, s általában bármely családból, bármely vidéken felléphetett a próféta. Többnyire élő szóval tanítottak, mint Sámuel, Náthán és Ilyés is. Az író próféták Kr. előtt a 9-dik

században kezdődnek Joellel, ezt követik aztán Amos, Hoseas, Zakariás, Esaiás, Mikeás, Nahum, Habakuk, Jeremiás. A fogság idejére esnek Ezekiel, Ezsaiás. A fogságból való visszatérés idejére Haggé, Zakariás és Malakiás.

51. §. A messiási jövendölések.

Akinek jelene borult és sötét: a jövőben keres vigaszt és kárpótlást. Így tettek a próféták is. Mentől nyomasztóbb helyzetbe jutott a zsidó nép, annál elevenebb szinekkel festették azt a kort, melyben a Jehova könnyörülni fog az ő népén, midőn egy szabadító által a zsidó nép ismét nagyá lesz.

A messiási jövendöléseket illetőleg, különösen kétőt kell megjegyeznünk. Először, hogy a Messiás eljövételét mindenik próféta a legközelebbi időre helyezte. Ez emberismeretüket mutatja. Mert oly biztatás, ami századokra vagy éppen évezredekre terjed ki, a közönséges emberre nézve nem nagy erővel bír. Másodszor, hogy mindenik próféta a Messiás jellemzésére a maga korának gondolkozásmódját és fogalomkörét felhasználta s így a Messiás egy oly tágkörű fogalommá lett, melyben a király, a próféta, az áldozó pap, az istenfia és emberfia fogalma mind egyesült. Ezen jellemzésből tehát egyiket vagy másikat könnyű volt aztán később Jézusra alkalmazni s ezáltal Jézust az ó testamentumban megjövendölt Messiással azonosítani.

Ha azt vizsgáljuk: hogy Jézusban csakugyan teljesedésbe mentek-e a messiási jövendölések, kénytelenek vagyunk azt mondani, hogy abban az értelemben, amint a próféták kívánták, nem mentek teljesedésbe. A száműzött zsidók legnagyobb része többé vissza se térhetett hazájába; Dávidnak nem lett utódja, aki az ő királyi székét ismét visszafoglalja, hanem a nép még egy félezred évig hányatva, előbb az assziriائيak és babyloniaiak, majd a perzsák, macedoniaiak, szirok és végre a rómaiak hatalma alá hajtva, szétszórodta a világon.

De ha külsőleg nem is teljesedett be a próféták jövendö-

lése, beteljesedett bensőleg, szellemileg. A földi király helyett eljött a lelki király, aki nagyobb lőn Dávidnál s nagyobb minden királyoknál. Földi országot Jézus, igaz, nem alapított, de az ő országa mégis létezik, s határai ott vannak, ahol a kegyes szivek megszűnnek dobogni. Az a szövetség, melynek Jézus lett szerzőjévé, nem egy népé, hanem az egész emberiségé.

52. §. A zsidó vallás a Jézus korában.

Minekutánna Malachiással, mintegy 400 évvel Kr. előtt, a zsidó próféták elhallgattak, egy új korszak állott bé a zsidó nép vallásos életében, melyet a ceremonias törvények betöltése iránti vágy jellemez. A száműzetésből hazatért izraeliták ugyanis azt hitték, hogy az időt a Messiás eljövetelére úgy készítik elő, ha a törvényeket az utolsó betűig betöltik. Ennek az lett a következése, hogy az életadó hit helyébe a törvények szőr-szálhasogató magyarázata lépett. Nem azt tartották a legvallásosabb embernek, aki jámborul és kegyesen él, hanem aki a törvényeket legjobban tudja. Ez irány okozta azt, hogy a zsidó vallásban lassanként három felekezet, vagy párt fejlett ki: a *farizeusoké*, a *sadduceusoké* és az *esszenusoké*.

A *farizeusok*, akik egyébaránt a legtanultabbak voltak és legnagyobb befolyással bírtak, a néptől lassanként elkülönítették magokat s csak magokat tartották igazhétűeknek. Külső kegyességökben, mert mindenben inkább csak látszottak, még a Mózes törvényein is tulmentek s azokat külső szertartásokkal toldották meg. Mint kegyességök, úgy reményök is az Isten országa és a Messiás eljövetele iránt a hiuság, türelmetlenség s betüimadás bélyegét viseli magán. Legnagyobb ellenségei voltak Jézusnak és az ő követőinek. Keletkezésök ideje körülbelül 480 évre tehető Kr. e.

A *sadduceusok* szorosán az ő testamentumhoz ragaszkodtak s elvetettek minden tant, ami ahoz későbbben toldatott. Így a feltámadásról szóló tant is újításnak tekintették a zsidó vallásban s azért nem is fogadták el. Erkölcsi életük nem volt

példányszerű. Szerették az élvezeteket és a világi gyönyörűségeket, ezért a rómaiakkal jó barátságban éltek. Közöttük találjuk a Herodes fejedelmi házának tagjait, valamint a nagy tanács tagjai is jobbára sadduceusok voltak a Jézus korában. A farizeusokkal csak a Jézus iránti ellenszenvben egyeztek meg. De a módra nézve, mellyel ezt az ellenszenvet kimutatták, különböztek. Míg a farizeusok a Jézus táításait ellenérvekkel igyekeztek megcáfolni és visszaverni, a sadduceusok csak a guny fegyverét használták ellene. Keletkezésük ideje 200-ra tehető Kr. e. Jeruzsálem elpusztíttatása után nyomtalanul eltűntek.

Az *esszenusok* egy szerzetszerű társulatot alkottak s amíg a farizeusok és sadduceusok Jeruzsálemben a hatalomért küzdöttek, ezek visszavonultan éltek a pusztá magányában. Házasságra nem léptek, az esküt kerülték. Hittek a halhatatlanságban és a testet csak úgy tekintették, mint a lélek fogházát. Istentisztezők a szent irás olvasásában, mosodásokban és imádkozásban állott. Ez utóbbit különösen napfeljöttkor gyakorolták. Általában szigorú erkölcsi életet folytattak, melyből az örömnök minden neme ki volt zárva s másokkal sok jót tettek. A Krisztus korában alig voltak többen 4000-nél. Aki közejök felvétetett, egy bárdot, egy kötényt és egy fehér köntöst kapott. Az első a munkát, a második a tisztaságot jelképezte; az utolsó pedig megkülönböztető ruhájuk volt. Sokan abban a véleményben vannak, hogy Jézus is ezeknek a társaságából való lett volna, de ez nem látszik valószínűnek. Ugylátszik, hogy az esszenusok sem ellenséges, sem barátságos állást nem foglaltak el Jézussal szemben. Ellenben több mint valószínű, hogy Keresztelő János esszenus volt s ha nem is tartozott egyenesen hozzájuk, velök szellemi rokonságban állott.

53. §. Keresztelő János.

Közvetlen Jézust megelőzőleg egy próféta lép fel Zsidóországban, aki mintegy határkő áll az ő és új szövetség között s megjelenésével Mózesre és Ilyésre emlékeztet. Ez a próféta Keresztelő János.

Keresztelő Jánost közönségesen a Jézus előhírnökének nevezik. És nem ok nélkül, mert valóban az ő utját egyengette s a kebleket bűnbánatra serkentő beszédei

által a Jézus elfogadására készítette elő. Midőn Keresztelő János így szólott: „Térjetekek meg, mert elközelített a mennyeknek országa,” (Máté 3, 2.) mintegy sejteni lát-szott azt a nagy eseményt, mely Izraelben már készülő-ben volt. Ő volt, aki a hozzátolongó népnek, mely nyug-talan lelkének nála keresett enyhületet, így szólott: „Én keresztellek titeket vizzel a megtérésre, de aki én után-nam jó, nálamnál erősebb, kinek saruját hordozni nem vagyok méltó, ő lélekkel és tüzzel keresztel majd tite-ket.” Máté 3, 11. Luk. 3, 18.

Igy fűződnek az események egymáshoz, mint láncsze-mek. Mert az erkölcsi világban nincs ugrás, miként nincs a ter-mészet országában. A szellem harcosai mindig egymásnak nyomába lépnek. Jézus ott kezdi, ahol Keresztelő János végzi.

De éppen mivel Jézus az utat már maga előtt részben megtörve, vagyis kiegyengetve találja, önként következik, hogy Ker. Jánoson messze túl emelkedik.

A különbséget a kettő között könnyű átlátni.

Keresztelő János végig megmarad a szigorú pusztai pré-dikátornak; Jézus ellenben a nép közé vegyül, részt vesz ezek-nek örömeiben s nem a büntető bíró, hanem a barát szerepét veszi fel magára.

Keresztelő János egy tükröt tart a bűnös emberek elé, melyben iszonyodva szemlélik lelkök eltorzult vonásait. Jézus ellenben az orvosságot tartja kezében, mellyel, aki él, vissza-szerezheti azt, amit a bűn által elvesztett.

Keresztelő János fenyeget és fedd, Jézus bátorít és tanít.

Mindezek nyilván mutatják, hogy igaza volt Keresztelő Jánosnak, midőn azt mondá: „Aki én utánam jó, nálamnál nagyobb lesz.”

54. §. A pogány vallás állapota.

Nemcsak a zsidó vallásban, hanem a pogány vallás-ban is oly jelenségekkel találkozunk a Jézus születése idején, amelyek nyilván azt mutatják, hogy az emberi-ség vallási tekintetben átalakulásra várt. Az az ismeret-len Isten, melynek a pogányok áldoztak, már igen soka-

kat nem birt kielégíteni. Az erkölcsök is meg voltak lazulva. A jobb és nemesebb szivek tehát a pogányság kebelében is egy jobb kor után esengtek s a római költők nem egyszer lelkesülve énekelték meg „kelet hőst“, aki a világnak üdvöt hozandó lesz.

És amidőn így az isteni gondviselés mintegy előkészítette az emberiséget az átalakulásra, az időnek teljességében jelent meg Jézus, Isten országának a megalapítója.

A pogányság még egy más oldalról is nagy szolgálatot tett a ker. vallásnak, amennyiben annak elterjedését eszközölte. Miután ugyanis Róma hatalma alá hajtotta a körülötte levő kisebb birodalmakat s így mintegy világuralomra jutott: ajtót nyitott mindenfelé az új eszmeáramlatnak.

MÁSODIK FEJEZET.

AZ IDŐ TELJESSÉGE.

55. §. Jézus születése, nevedése s életének főbb mozzanatai.

Jézus, kiről írva van: „Minekutánna eljött a teljes idő, kibocsátá Isten az ő fiát“, Gal. 4. 4. az evangéliumok állítása szerint, Betlehemben született, Augustus római császár uralkodásának 30-ik évében. Szülői voltak József és Mária, a Dávid családjából származott, de elszegényedett sorsu izraeliták, Názaretből. Itt nevedett fel Jézus is, szülőinek gondozása alatt s már 12 éves korában különös jelét adta magasabb elhivatásának, mert a jeruzsálemi templomban magáról egészen megfeledkezve, belémerült abba a világba, melyet a hit, a szellem világának nevezhetünk, s amint maga mondá: „foglalatos lett az atyának dolgaiban.“ Luk. 2. 49.

Nyilvános fellépése harmincéves korában történt,

mikor először is Keresztelő Jánost felkeresvén, magát általa a Jordán vizében megkereszteltette. Keresztelő Jánoshoz hasonlóan ő is a pusztába vonult. De csakhamar belátta, hogy aki tenni akar, annak az életben az emberek között kell forgolódnia. Tanításaival, melyeknek alapeszméje az Isten országa volt, először saját lakhelyén Názárethben lépett fel. De itt neki is éreznie kellett, „hogy egy próféta sem kedves az ő hazájában.“ Luk. 4, 24. Ennélfogva Názaretet elhagyva, Kaperneumba ment. Ez a városka lett az ő működésének központja, ahonnan Genezáret tava körüli helyeket bejárta.

Jézus a maga tanításaival mindenütt a néphez fordult. A népnek romlatlan szívében hitte feltalálhatónak azt a termőföldet, melyben elhintett eszméi megfogamzanak. A nép közül választott magának tanítványokat is, akiket gondolatvilágába, terveibe egészen béavattott. Számítása nem is volt alaptalan, mert a nép mindenütt örömmel fogadta, örömmel hallgatta azon egyszerű, mesterkéletlen beszédeket, intéseket és oktatásokat, melyeknek egyedüli célja volt meggyőzni az embereket arról, hogy a vallás nem a törvény betűihez való ragaszkodásban, hanem a jó cselekedetek gyakorlásában áll, s a legvallásosabb ember az, aki leginkább szereti Istent és embertársait, amire ő saját életével igyekezett mindig és mindenütt példát adni.

Mindamellett azonban is, hogy Jézus tanításainak megfelelőleg maga a szeretet volt, nem kerülhette ki a világ gyűlöletét. Különösen a farizeusok és sadduceusok csakhamar halálos ellenségeivé lettek s elhatározták, hogy ha másként nem lehet, élete árán is elhallgattatják.

Ily viszonyok között Jézus nem kerülhette ki többé ellenségeit. Szembe kellett velök állania s miután faggató kérdéseikre többször úgy nyilatkozott, hogy ezek kénytelenek voltak magokat legyőzve érezni, végre elhatározta magát, hogy magában Jeruzsálemben, a farizeusok

és irástudók főfészkében lép fel s ott szerez elveinek érvényt, vagy ott esik el azoknak védelmében.

Ez utolsó csakugyan bé is következett. A farizeusok, miután Jézus a jeruzsálemi templomban szemökre hányta kétszinüségüket s háromszoros zajt kiáltott reájok, csak egy gondolatot tápláltak lelkökben: elveszteni Jézust.

Mielőtt azonban a végcsapás bekövetkezett volna, Jézus a maga szeretetének még egy szép példáját adta. Megmosta tanítványainak lábait, s megette velük a húsvéti báránnyt, mely alkalommal az ő közel halálának emlékére kenyeret és bort adott tanítványainak s ezzel letette alapját annak a szent vendégségnek, mely ma is legszebb kapcsa a hivek egyességének a keresztény egyházban.

A Jézus ellen szőtt tervek között figyelmet érdemel az, hogy az ő elárulására éppen egyik tanítványa, Iskariotes Judás vállalkozott. Hogy a Jézus elfogatásában minden zajt kikerüljenek, ő vállalta magára, hogy őt az érette küldött fegyveresek kezére adja. Ez megtörténvén, a tragédia gyorsan véget ért. Mert bár a vallásoknál nem tudtak Jézusra semmi bünt bizonyítani, mégis az ő ellenségeinek sikerült Pontius Pilátus által őt kereszthalálra ítéltetni, melyet a Golgotha hegyén rajta végre is hajtottak. Jézus kisenvedett. De az igazságot megölni nem lehet. A szellem a sirból is ég felé tör. Harmadnapra megzendült Jézus koporsójánál a lelkesítő szózat: „Nincsen itt, feltámadott.“

A Jézus születésének körülményeit az evangelisták költői színekkel adják elő. Azt mondják, hogy a Jézus születése éjjelen a betlehemi pásztoroknak angyalok jelentek meg, hogy a keleti bölcseket egy csillag vezérelte a csecsemő jászlához s hogy szülői a Herodes bosszujának kikerülésére vele együtt Egyiptomba mentek.

Hogy Jézus a József és Mária fia volt, kitetszik a Luk. 4, 22-ből: „Avagy nem ez-e a József fia?“ Nemkülönben Mária így szólítja őt, midőn a jeruzsálemi templomban tőlök

elmaradt: „Imé a te atyád és én nagy bánattal keresünk vala téged.“ Luk. 2, 48.

Ugyancsak Luk. 2, 51-ből látszik az is, hogy Jézus Názarethben lakott s mint tovább írva van: „Gyarápodék vala a bölcseségben, testének állapotában és Isten s emberek előtt való kedvességben.“ Hogy mi módon fejlődött, mit és hogyan tanult, arra nem találunk világos feleleteket. Annyi bizonyos, hogy gyermek és ifju éveiben neve nem hatott el messzire, mert Nathanael, ki Kanában, Názarettől csak 3 órára lakott, nem hallott róla semmit, s nem ismerte őt. Ján. 1, 45, 46. Hihetőleg a természet volt legnagyobb tanító mestere, mely különösen Názaret környékén, a maga festői hegy- és völgy-csoportozatával, buja növényzetével, termékeny szántóföldeivel igen alkalmas volt arra, hogy egy fogékony kebelben a vallásos érzést felébressze s Istenhez emelje.

Az evangéliumok szerint midőn Jézus Keresztelő Jánostól elvált s a pusztába vonult, ott megkísértette őt az ördög. Máté 4, 1-11. Ez képletes leírása annak a küzdelemnek, amelynek minden ember ki van téve a pályakezdés válságos pontján. A világi érdek, a hiuság és nagyravágyás ilyenkor mind felébrednek a tette kész férfikebelben. Boldog, ki a küzdelmet a Jézus eme szavaival állhatja ki: „Eredj el Sátán, mert meg vagyok írva: A te uradat, Istenedet imádjad és csak őt szolgáljad.“ Máté 4, 10.

Jézus mint tanító lépett fel, de az ő tanításainak alapja nem a törvény betüinek magyarázatából állott, mint a farizeusoké, hanem tettei által tanított. Erre serkentette tanítványait is, kik 12-ten voltak, névszerin: Péter és András, Jakab és János testvérek, továbbá Filep, Bertalan, Tamás, Máté, Jakab a Zebediás-fia, Taddeus, Judás, Simon és Iskariotes Judás.

A farizeusokkal legelőbb a szombat megünneplése kérdésében ütközött össze Jézus. Máté 12, 2—8. Azután a mosakodásra nézve. Máté 15, 1—20. Végre hozzájárult ehhez az, hogy Jézus nem átallotta a bünösökkel és publikánusokkal is társalogni, akikkel a farizeusok érintkezni is szégyennek tartották. Máté 9, 10—19.

Mindezek s más hasonló kérdések azonban nem szolgáltatnak elégséges okot arra, hogy a farizeusok nyíltan fellépjenek Jézus ellen. Ehhez valami olyan okot kellett keresniök, amely által Jézust a római hatalom előtt hozzák gyanuba. Erre számítottak a fareziusok, midőn Jézusnak egy pénzdarabot felmutatva, kérdezték tőle, ha vajjon kell-e a császárnak

adót fizetni, de Jézus feleletével itt is kikerülte a tört és elle-
neit megszegyénítette. Máté 22, 16—22. Végre beléakadtak
abba, hogy ő magát a zsidók királyának nevezte. Máté 27, 11.
és azt mondotta, hogy elronthatja az Istennek templomát és
harmadnapra ismét megépítheti azt. Máté 26, 61.

Hogy a Judás tette mily alávaló volt, nyilván mutatja
az, hogy mai napig mindenki iszonyodik a Judás névtől. Le-
het azonban, hogy Judást a maga elhatározásában nemesebb
indok vezette, mint az az összeg pénz, melyet árulásáért ka-
pott. Judás telve volt a messiási reményekkel. Hitte, hogy
Jézus lesz a zsidó nép megszabadítására ígért király és szaba-
dító, a zsidó népet felhívja, hogy a római iga lerázására fog-
janak fegyvert. Fellépésével tehát kényszeríteni akarta Jézust,
hogy nyilatkozzék. Amidőn aztán reményében csalatkozott, s
látta, hogy mily rosszul számított, tette miatt kétségbe esett,
a 30 pénzt a farizeusok lábaihoz dobta s magát felakasztotta.

Általában a Jézus helyzetét nem kis mértékben nehezí-
tette meg a zsidóságnak a Messiásról alkotott fogalma, akik
abban egy Dávidhoz hasonló földi uralkodót s nem lelki ki-
rályt kerestek. A főpap is, aki az ő vallatásánál elnökölt,
csak akkor szakasztá meg ruháit s akkor mondotta, hogy ká-
romlást szól, midőn Jézus magát a Krisztusnak, az Isten fiá-
nak állította. Máté 26, 65. Ekkor kiáltották az összegyült
papi fejedelmek: „*Méltó a halálra!*“ Máté 26, 66.

A papi fejedelmeknek az ítélet végrehajtásához a római
helytartó segítségét kellett igénybe venni. A helytartó Pontius
Pilátus nem találván benne semmi hibát, szabadon akarta
bocsátani. De a felingerelt nép megfeszítését kívánta és ő meg-
mosván kezeit, engedett, ezt mondván: „Ártatlan vagyok én ez
igaz ember véretől; ám ti lássátok.“ Máté 27, 24.

Jézusnak utolsó szavai a keresztfán ezek valának:
„Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet.“ Luk. 23, 46.

A gonoszságnak sikerült tehát elejteni a legigazabb em-
bert is. De a győzelem mégis a Jézusé lőn, mert az ő vérében
megfogamzottak azok az eszmék, melyeknek ő életében és
halálában hirdetője volt. Ezek ma is élnek, bizonyságul an-
nak az igazságnak, amelyet már a Zsoltárok írója kifejezett,
midőn így szólott: „Nem hagyod az én lelkemet a koporsó-
ban és nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson. Zsolt.
16, 10.

56. §. Jézus a legmagasabb erkölcsi példánykép.

Ha Jézust összehasonlítjuk mindazon nagyokkal és jelesekkel, akiknek nevét a történelem megörökítette, el kell ismernünk, hogy ő a maga nemében egyedül áll az emberiség előtt, mint legmagasabb erkölcsi példánykép. Benne teljesedésbe ment mindaz, ami előtte csak sejtelmeképpen élt az emberek keblében és amire a jobb lelkek megszűnés nélkül törekedtek mindig s törekszenek ma is: t. i. hogy megvalósítsák az emberben az Isten képét. Ezért mondja róla a szent irás, hogy ő a láthatatlan Istennek ábrázata, Kol. 1, 15., kiben az istenségnek minden teljessége lakozik. Kol. 2, 9. Jézus, ugyszólván, a megtestesült erkölcsi jóság volt, telve az Isten és emberek iránti szeretettel, aminek szavai és tettei, élete és halála által kitűnő jelét adta, annyira hogy ő nem minden alap nélkül mondhatta magáról: „Én és az Atya egy vagyunk.“ Ján. 10, 30. S ámbár ő is ki volt tétetve az élet mindennemű kísértéseinek, amelyek az embert büüre csábítják, azok között is megőrizte szívének tisztaságát, példát adván ezáltal nekünk is, hogy az ő nyomdokaiba lépjünk, őt kövessük. Amint írva is van: „Példát adtam nektek, hogy amiként cselekedtem veletek, akképen cselekedjetek ti is.“ Ján. 13, 15. És ismét: „Aki azt mondja, hogy ő benne lakozik, annak ugy kell járni, amiképpen ő járt.“ 1. Ján. 2. 6.

E szerint tehát Jézus is csak ember volt, de ha lehet e kifejezéssel élni, tökéletes ember, aki szellemi, főleg pedig erkölcsi tulajdonainál fogva magasan áll minden ember felett. És hogy Jézust kortársai is csak embernek tartották, világos magából a szent irásból: „Avagy nem ez-e a József fia.“ Luk. 4, 22. Azonban halála után az ő példányszerű élete a tanítványok előtt mind nagyobb fényben tündöklött, s elkezdődött az a természetes dicsőítés, melynek vége az ő istenítése lett. Az a gondolat, hogy ember önmagától nem mivelhet oly nagy dolgokat, mint Jézus mivelte, annál inkább erőt vett a tanítványok lelkén, minél inkább érezték saját gyarlóságukat s mi-

nél inkább tapasztalták, hogy mily nehéz a már megkezdett munkát tovább folytatni. Ennél fogva Jézusnak különös isteni erőt tulajdonítottak, amit közönségesen úgy fejeztek ki, hogy benne a szent lélek munkálkodott. „Jézus pedig szent lélekkel teljes lévén, megtére a Jordántól.“ Máté 4, 1. Majd ezzel se elégedtek meg, hanem származását is a szent léleknek tulajdonították. Máté 1, 20. Mig végre három század mulva kimondották a Jézus istenségét, őt kiemelték a közönséges emberek sorából és oly lényé alakították, amelynél éppen az hiányzott, ami őt egyedül teheti az emberiség erkölcsi példányképeül: az emberiség.

Tagadhatatlan, hogy Jézusban az isteni erő, a szent lélek munkálkodott és pedig jóval nagyobb mértékben, mint bárki-ben másban az emberek közül. Ez az isteni erő vagy szent lélek volt ugyszólván az ő alkotó eleme, mely őt erkölcsileg az Istenhez hasonlóvá, vele bizonyos tekintetben egyé tette. De azért ember, a mi testvérünk és barátunk marad ő mindörökké, kinek példáját követni s arra törekedni, hogy hozzá hasonlók legyünk, életünk legnemesebb feladata.

57. §. Jézus nevei.

Jézusnak e nevéen kívül, melyet születésével szülői-től nyert s Máté 1, 21. szerint annyit tesz, mint szaba-dító, még más nevei is vannak a bibliában. Ilyenek: a) *Krisztus*, mely megfelel a zsidó Messiás szónak, ami fel-kent királyt jelent.

b) *Emberfia*. E névvel gyakran él maga Jézus is: „Az ember fiának nincsen holott fejét lehajtsa.“ Máté 8, 20. „Eljött az embernek fia.“ Máté 11, 19. stb., ami azt mutatja, hogy ő maga elakarta oszlatni azt a véleményt, mintha ő a messiási várakozásoknak abban az értelem-ben kivánt volna megfelelni, mint a zsidók óhajtották volna. Ő nem akarta, hogy egyébnek tartsák, mint em-bernek, embernek a szó legnemesebb értelmében.

c) *Istenfia*. E névvel szintén többször él Jézus. Hogy ahhoz igényt tartott, nyilván van abból, hogy amidőn Simon Péter azt mondja: „Te vagy ama Krisztus, az élő

Istennek fia“, Jézus őt boldognak mondja. Máté 16, 16. és 17. E nevet egyébiránt nem egyszer alkalmazták már az ó testamentumban az egész zsidó népre, különösen pedig annak királyaira s nem egyebet jelent, mint Isten különös kegyében álló embert. Jézus legméltóbban nevezhette magát Istenfiának, mert ő legelevenebben érezte, hogy az Isten neki Atyja s hogy meg kell az ő akaratán nyugodnia. Azonban ezt a nevet nem tartotta magára nézve kiváltságoltnak, sőt azon munkált, hogy az embereket általában Isten fiaivá tegye, vagyis, hogy ezek mindnyájan érezzék az Isten atyaságát. Jézus nem mondja Istent csak Atyámnak, hanem a mi Atyánknak.

A különbség közöttünk és Jézus között csak az, hogy ő Istennek elsőszülött fia, mert ő ismerte fel legelőbb az Istent, mint Atyát, ebből szükségképpen következik, hogy ő a mi közbenjárónk Isten és emberek között; vagyis ő ismertette meg velünk azt a viszonyt, amely van az Isten és emberek között. Ezért nevezik Jézust még közbenjárónak, utolsó Ádámnak, második embernek, pásztornak, főpapnak, Urnak stb.

Jézust közönségesen az ó testamentumban megígért Messiásnak tartjuk.

Igaz ugyan, hogy Jézus nem felelt meg azoknak a várakozásoknak, amelyeket különösen a zsidó nép egy Messiáshoz kötött, ettől várván az idegen hatalom alóli felszabadítást és Zsidóország helyreállítását; mindazáltal már közöttük is találkoztak, akik az ő messiásságát nem vonták kétségbe. Így például Simon Péter ebben az értelemben nyilatkozik, midőn mondja: „Te vagy ama Krisztus, az élő Istennek fia.“ Máté, 16, 16. Később pedig mindinkább kitünt, hogy ha nem is a zsidók érteleme szerint, de egy magasabb, erkölcsi értelemben Jézus valóságos Messiás volt, mert egy lelki országot alapított, melyen az irás szavai szerint: „A pokol kapui diadalmat nem vehetnek.“ Máté, 16, 18. Ő az, akinek lelki szabadságunkat köszönhetjük s így szólhatunk az apostollal: „Nem adta nekünk az Isten a félelemnek lelkét, hanem erőnek és szeretetnek és józan elmének lelkét.“ 2. Tim. 1, 7.

58. §. Jézus megváltói műve.

Jézus megváltói művén értjük azt a munkásságot, melyet Jézus kifejtett, hogy az embereket Isten helyes ismeretére vezérelje s ezáltal őket a tudatlanságtól és tévelygéstől megmentse, az emberekben felébressze az erkölcsiség érzetét s ezáltal a bünt és annak szomorú következéseit eltörölje, végre a halál félelmei között is vigaszt nyújtson a léleknek az örökélet iránti hit megszilárdításával. Ezen magasztos elveknek hirdetésében és terjesztésében fáradozott ő szüntelen. Ezeknek kimutatására és bebizonyítására voltak irányozva minden tettei. Ezekért szenvedett üldöztetést és gyalázatot, ezekért élt és ezekért halt meg. Amidőn látta, hogy dicső elveinek igazságát csak élte árán védheti meg, kész volt magát feláldozni és a keresztfán meghalni.

Jézus megváltói tisztében különösen három hivatalt szoktak megkülönböztetni: prófétai, főpapi és királyi hivatalt.

A prófétai hivatal egyértelmű a tanítói hivattal, ami Jézusnak, miként a zsidó prófétáknak is, legfőbb foglalkozása volt. A szabad ég alatt és a zsinagógákban, magánházaknál és a mezőn egyaránt tanított.

A főpapi hivatal alatt közönségesen a keresztfán történt önfeláldozását értik, mellyel legnagyobb jelét adta Isten és emberek iránti szeretetének. Innen igen sokan az ő halálának különös érdemet tulajdonítanak, mintha az engesztelő áldozatul szolgálna az emberek büneiért. Erre nézve jegyezzük meg, hogy sem a józan okossággal, sem Isten igazságosságával nem egyeznék meg, hogy az ártatlanul kiontott vér a bünösök bünei büntetésének váltságául szolgáljon. S így a Jézus halálának, illetőleg főpapi tisztének sem tulajdoníthatunk nagyobb befolyást, mint aminővel az erkölcsi példaadásnak birnia kell minden nemes keblü emberre.

A Jézus halála különben is csak életével összekötve nyeri meg valódi jelentőségét. Nem egyéb az, mint megkoronázása a legnemesebb életnek s nem a kiállott szenvedések, nem az ő vérenek hullása, ami minket megragad, hanem az a lelki erő, az az önmagán való győzelem, melyet Jézus a keresztfán is tanusított. Az ő halála, áldozat: a szeretet és igazság áldo-

zata; de ez áldozatnak mi csak akkor vesszük hasznát, ha az ő szeretetét és igazságát is a magunkévá tesszük.

A Jézus királyi hivatalát illetőleg végre abba a szellemi uralkodásba helyezhetjük, amelyet ő a keresztények felett a keresztény egyházban gyakorol, ő levén ennek feje, utmutatója, példaadója, szóval szellemi vezére.

Akik Jézusnak nagyságát, isteni küldetését nem tudták másként bebizonyítani, azok nagy súlyt fektettek arra is, hogy ő csodákat tett. Az evangéliumokban csodás események vannak elbeszélve Jézusról, melyek között legszámosabbak a gyógyítások. Lehet, hogy a szent írók ez események leírásával nem akartak egyebet kimutatni, mint azt, hogy Jézus a segítségre mindig készen volt. Annyi bizonyos, hogy ő maga gyakran visszautasította azokat, akik tőle csudát kértek és vártak. „E gonosz és parázna nemzetség jelt kíván, de nem adatik.“ Így kiált fel Máté 12, 39-ben. A csoda, ha lehetséges volna is, csak azokra gyakorolhat befolyást, akik annak szemmel látó tanui és másokra nem. Kétezer év története és saját szivünk jobb természetete hatalmasabb érvek Jézus nagysága és isteni küldetése mellett, mint azok a tettek, melyeket kortársai csudáknak kereszteltek.

A legnagyobb csuda maga Jézus, nagyszerű, egyedül Istennek és Istenben élő szeretetével. A legnagyobb csuda az ő egyénisége azzal a nemes, jóindulatu emberbaráti szivvel, melyhez hasonlót nem ismerünk.

59. §. Jézus tanításának alapelvei.

Jézus tanításainak alapelveit a következőkben foglalhatjuk össze:

1-ször Isten a mi Atyánk s az emberek különbség nélkül az Isten gyermekei. Ezt fejezi ki az apostol is, midőn így ír: „Mert nem vettétek a szolgálatnak lelkét ismét a félelemre, hanem a fiúságnak lelkét vettétek, ki által kiáltjuk: „Abba, azaz szerelmes Atya.“ Róm. 8, 15. Ebből következik

2-szor, hogy a vallás, mely az Isten és ember közötti viszonynak nyilatkozata, a szeretetben éri el tető-

pontját. „Az Isten szeretet és aki a szeretetben marad, az Istenben és az Isten abban.“ 1. Ján. 4, 16.

3-szor a szeretet minden ember elé kötelességeket szab, melyeket ő teljesíteni tartozik. Mivel azonban az ember gyarlóbb, minthogy kötelességeinek mindenkor megfelelhessen, szüksége van Isten kegyelmére, aki őt nemcsak gyámolítja, nemes törekvéseiben, hanem botlásai és tévedései között is iránta, könyörületet tanusít. „Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja és minden vigasztalásnak Istene.“ 2. Kor. 1, 3.

4-szer. Bűneinknek megbocsátása azonban csak az első lépés arra, hogy a büntől teljesen megszabaduljunk s az igazságot megismerve, új életben járjunk. Ezért Jézust úgy tekinthetjük, mint szabadítónkat. „És megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká teszen titeket.“ Ján. 8, 32.

5-ször. Aki igazságban jár, az nemcsak ebben az életben érezheti magát megnyugtatra, hanem bizalommal tekinthet a jövő elé is. „Légy hiv mindhalálig és neked adom az életnek koronáját.“ Jel. 2, 10.

Jézus az Isten lételet soha sem igyekszik bebizonyítani. Ő azt magában érzi, következőleg felteszi másokról is, hogy azt úgy, mint ő, magukban érzik. Hanem az Istenről sokkal felségesebb fogalmat ad minden előtte birt fogalmaknál, midőn az Istent Atyánknak mondja.

Hogy minő helyet foglal el a Jézus tanításában a szeretet, nyilván abból a feleletből, melyet a törvénytudónak adott, aki tőle a legnagyobb törvény iránt tudakozódott, így szólt: „Szeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat. A második pedig hasonlatos ehez: „Szeressed felebarátodat, mint te magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.“ Máté 22, 37—41.

Akiben a szeretet megvan, annál nem hiányozhatik a cselekedet sem, mert minden tette a szeretet ösztönzi.

Azonban a szeretet igen sokszor rossz irányt vesz, nevezetesen pedig önszeretetté, jobban mondva, önzéssé fajul s ez az embert bűnössé teszi.

Isten még a bűnös ember iránt is atyai indulattal viselkedik, annak megbocsát.

De amidőn Isten megbocsát, egyszersmind az embertől is megvárja, hogy megjavuljon s méltó legyen arra a szabadságra, mellyel Jézus minket a törvény alól felszabadított.

Ez a Jézus tanításainak gondolatmenete, melyhez mint egy zárkő gyanánt járul a jövő élet és halhatatlanság hite. Amint ő maga is mondja: „Én vagyok a feltámadás és az élet; aki én bennem hiszen, ha meghal is, él.“ Ján. 11, 25.

60. §. Az Isten országa.

Jézus tanításainak különös fontosságot kölcsönöz, hogy azok nem egyes személyekhez, nem is egy bizonyos néphez, hanem az egész emberiséghez vannak intézve s alkalmasak arra, hogy az emberek azoknak alapján egy vallásos társadalmat alkossanak, egy közösséget formáljanak, melyet Jézus az *Isten országának* nevez.

Az Isten országa azonban, amint azt Jézus felfogta, merőben különbözik attól az Isten országától, mely a zsidó vallásban szerepelt. Ebben az Isten országa egészen a földi országok mintájára volt alakítva: törvényekkel, egyházi intézményekkel és szertartásokkal. Jézus az Isten országát az ember belsejébe helyezi s tulajdonképpen nem egyéb, mint az isteni akaratnak uralma az ember lelkében, amely isteni akarat áthatja és eleveníti az egész közösséget. Ide vonatkoznak Jézusnak eme szavai: „Nem jó el úgy az Istennek országa, hogy ember eszébe vehetné. És nem mondják ezt: „Imé itt, vagy imé amott vagyon. Mert imé az Istennek országa ti bennetek vagyon.“ Luk. 17, 10. és 21.

Az Isten országát Jézus más szókkal a mennyek országának is nevezi. Ennek a két elnevezésnek tehát egy értelme van, s ez a Jézus tanításainak központja, mely leginkább ki van fejtve pedig az ugynevezett hegyi prédikációban és a mennyországról való hasonlatokban.

Jézus életének főcélja az Isten országának megalapítása volt. Beszédei jobbra oda voltak irányozva, hogy értésükre adja az embereknek, mit kell tenniök és mit kell kerülniök, mint az Isten országa polgárainak. Ő életében példát adott arra, hogy miként éljünk mindnyájan mint mennyei polgárok már itt e földön. Ennélfogva az ő megváltói műve sem áll egyébből, mint azon akadályok megmutatásából és elhárításából, amelyek miatt az ember nem közeledhetik Istenhez és nem lehet Isten országának tagja.

61. §. A hegyi prédikáció.

A hegyi prédikáción értjük Jézusnak azt a beszédét, mely le van írva a Máté evangéliuma 5, 6. és 7 ik részeiben s magában foglalja a Jézus által hirdetett Isten országának alaptörvényeit. E beszédet némelyek szerint Jézus egyszerre mondotta egy hegyen a körültre gyült sokaságnak s tulajdonképen ezért nevezik hegyi prédikációnak. Mások szerint Jézus azt nem egyszerre, hanem különböző alkalmakkal és különböző helyeken mondotta s egy egésze Máté evangélista alkotta. De bármiként legyen, annyi bizonyos, hogy e beszéd legszebb tüköre Jézus nemes lelkének, tiszta, egyenes gondolkozásmódjának s egészen ellentétet képez a Mózes törvényeivel. A Mózes törvényeiben az Isten erős, bosszuálló Ur, a Jézus hegyi beszédében szerető atya. Abban az ember Jehova szolgája, ebben az Isten gyermeke; Mózes a törvényt átokkal kíséri s annak tiszteletét félelemmel és fenyegetéssel tartja fenn, Jézus száján ellenben csak áldás ül, neki célja meggyőzni az embert arról, hogy a jót tennie kell önként, szeretetből, különben a legnemesebb tettnek sincs erkölcsi bece.

A hegyi beszédben a következő főbb részeket lehet megkülönböztetni:

a) A boldogok megnevezése. (5, 3—13.)

b) A tanítványok elhivatása. (5, 13—17.)

c) A régi és az új törvény. (5, 17—48.)

d) Intés mindennemű képmutatás ellen. (6, 1—23.)

e) Az ember szeretetének tárgya csak egy lehet. (6, 24—34.)

f) Mások iránt legyünk szelidek, magunk iránt szigorúak. (7, 1—14.)

g) Az igaz vallás gyümölcse a tett. (7, 15—29.)

Minthogy már az Isten országának eszméjét s általában Jézus vallását leginkább a hegyi beszédben találjuk kifejtve, szükséges azzal közelebbről megismerkedni.

a) Jézus a hegyi beszédet a boldogok megnevezésével kezdi (5, 3—13). Boldogok — ugymond — a lelki szegények, akik sirnak, az alázatosok, akik éheznek és szomjuhozak az igazságot, az irgalmasok, akiknek szívök tiszta, a békességre igyekezők, akik háborúságot szenvednek az igazságért, tehát nem a kevélyek és felfuvalkodottak, nem azok, akik magokat tökéleteseknek, jóknak, igazaknak tartják, hanem igyekeznek, hogy azok lehessenek. Ezt a boldogságot igéri ő tanítványainak s mindazoknak, akik Isten országának tagjai kívánnak lenni.

b) Megnevezvén Jézus a boldogokat, tanítványihoz fordul, s azoknak elhívását (5, 13—17) e két hasonlatban adja értésükre: „Ti vagytok e földnek sava; ti vagytok e világnak világosságai.“ Só és világosság. Amaz azt ad minden ételnek s a testeket megóvjá a rothadástól, ez eloszlatja a sötétséget. Tehát a tanítványoknak is ezt a két tulajdonságot kell magokban egyesíteni. Általában, aki Isten országának tagja kíván lenni, nem elég, hogy csak maga legyen jó és igaz, hanem másokat is segíteni kell, hogy azok is lássanak és javuljanak meg.

c) „Nem jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem inkább, hogy azt betöltsém.“ E szavakkal fog Jézus a régi és az új törvény magyarázatához, (5, 17—48.), mely a hegyi beszéd magvát képezi. Szerinte az igaz vallás nem a törvény betüinek betöltéséből, hanem valódi jóságból áll. Jézus nem elégszik meg azzal, ha valaki nem öl, nem paráználkodik és hamisan nem esküszik, mint ahogy Mózes megírta. Ő ennél többet kíván az Isten országának polgáraitól. Azt kívánja, hogy még csak ne is haragudjunk s készek legyünk ellenségeinkkel is megbékélni. Ő azt kívánja, hogy még a gonosz gondolatokat is eltávoztassuk s legyünk oly igazságosok, hogy szavainkban senki se kételkedhessék, s hogy azt esküvel ne kelljen erősítenünk. Ő azt kívánja, hogy inkább engedjünk

valamit a magunkéból is, minthogy másokat kegyetlenül meghurcoljunk. S minthogy mindezeket csak úgy tehetjük meg, ha igaz szeretet él bennünk, a szeretet legyen mindenkben irányadónk, még pedig az a szeretet, mely nem nézi csak a maga hasznát, hanem felöleli, magába foglal különbség nélkül minden embert.

d) Ezután (6, 1—24) a képmutatást itéli el Jézus. Különösen az alamizsnálkodásban, az imádkozásban és a böjtölésben veszi éles bírálat alá. Itt tanítja meg Jézus tanítványait, hogy miképpen imádkozzanak. A mi Atyánk, vagyis az uralomság minden tétele egy-egy eszmevilágot tár fel a gondolkozó lélek előtt. Már a megszólítás: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben“ egyszerre fejezi ki az Isten jóságát és fönségét. Az első három kérés az Isten országának eljövételére van irányozva, ami felemeli a lelket Istenhez. Ezt három más kérés követi, a mindennapi kenyeret, vétkeinket és a gonoszokat illetőleg. Ezekből az tűnik ki, hogy Jézus az Isten országát is szükséggel s küzdelemmel kötötte össze, de akik Istenben biznak és hozzá folyamodnak, azok a szükségek és kísértések között is megállanak, mert az Isten erős és mindenható, övé az ország, a hatalom és a dicsőség.

Általában e rész a hegyi beszédnek legszebb része s intésül szolgál mindennemű képmutatás ellen.

e) Az ember szeretetének tárgya csak egy lehet. Nem lehet az Istennek is, a világnak is egyszerre szolgálni. E gondolatot fejti ki Jézus tovább a hegyi beszédben. (6, 24—34.) Aztán int a hiában való aggodalmaktól, melyek miatt nem egyszer epesztjük magunkat. Az embernek kevés kell arra, hogy meg legyen elégedve. A boldogság nem áll a sok vagyonban, Isten minden teremtményéről gondot visel. A munka szükséges, de az embernek Istenben is bizonia kell, különben a verejték elveszti édességét s a munka csakugyan átokká lesz.

f) Mások iránt legyünk szelidek, magunk iránt pedig szigorúak. Így tanít tovább Jézus a hegyi beszédben. (7, 1—14.) Fontos elv, melynek az életben rendszeren éppen az ellenkezőjét gyakoroljuk. Mi a mások hibáit többnyire megnagyobbítjuk, a magunkét pedig kisebbítjük. Az Isten országában ennek nem szabad így lennie. Itt a szeretetnek kell uralkodnia mindenkben. A szeretet azonban nem zárja ki a mások tettei felett való ítéletet. De soha se felejtsük el, hogy mi csak a tettet látjuk, az indokot pedig nem, mely nélkül pedig helyesen ítélni nem lehet. A tettek indokát csak magunknál láthatjuk, éppen ezért magunk iránt szigorubbaknak kell lennünk. Ne

elégedjünk meg, ha nem vagyunk rosszabbak másoknál, hanem igyekezzünk a legjobbak közé tartozni. Ne járjunk azon a széles úton, melyen a nagy tömeg, a közönséges emberek járnak, hanem keressük a keskeny ösvényt, az igazak útját.

g) Az igaz vallás gyümölcse a tett. Ezzel a gondolattal zárja be Jézus a hegyi beszédet. (7, 15—27.) Az üres szó, a pusztá érzelem, ha még oly kegyes is, nem sokat ér, csak annyi, mint a fán a levél és virág. Aki az Isten országának méltó tagja kíván lenni, annak tennie, cselekednie kell. „Nem minden, aki ezt mondja nekem: Uram, Uram! mennyen bé Mennyországba, hanem aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratját.“

Ez a hegyi beszéd tartalma, melyben találhatunk itt-ott éles, kemény szavakat, amelyek első pillanatra megdöbbenhetnek és visszatetszést is szülhetnek bennünk. Mélyebben vizsgálva azonban azt látjuk, a hegyi beszéd a legszentebb igazságokat s a legnemesebb elveket foglalja magába, melyeken az ember a maga üdvét és boldogságát felépítheti, s amelyek legbiztosabb alapul szolgálhatnak az Isten országának, annak a lelki országnak, amelynek Jézus a királya.

62. §. Jézus hasonlatai vagy példabeszédei a mennyországról.

Amit Jézus a hegyi beszédben, ugyszólván, elméletileg tárgyal, azt a mennyországról szóló hasonlataiban megvilágosítja s mintegy az életre alkalmazza. Ezek a hasonlatok elszórva fordulnak elő az evangéliumokban s a következő főbb csoportokra oszthatók:

a) A mennyország becse. (Máté 13, 44, 45. és 46.)

b) A mennyország Ura. (Luk. 15, 4—11. Máté 20, 1—16. Luk. 15, 6—9.)

c) A mennyország polgárai. (Luk. 18, 9—14; Luk. 15, 11—32. Luk. 10, 25—37. Luk. 16, 1—9.)

d) A mennyország akadályai és ellenségei. (Luk. 14, 16—24. Luk. 16, 19—31. Máté 25, 1—13; Máté 21, 33—43. Máté 18, 23—35.)

e) A mennyország fejlődése. (Máté 13, 3—8; Máté 25,

14—30; Máté 13, 31. és 32. Máté 13, 33. Márk 4, 26—30. Luk. 5, 36—39. Máté 13, 24—30, 47—50.)

a) A menyország becsét Jézus két hasonlatban fejezi ki. Hasonlítja azt egyszer a mezőben elrejtett kincshez. Máté 13, 44. Másodszor a szép drágakőhöz. (Máté 13, 45 és 46.) Mindkettőben az alapeszme ez: A menyország közönségesen el van rejtve az emberek előtt; de aki azt egyszer megtalálta s becsét megismerte, kész annak birhatásáért mindent áldozni.

b) A menyország Urára vonatkozó hasonlatokban az Isten most mint atya, majd mint házigazda, vagy a mezőnek ura, majd ismét mint király fordul elő. De mindenik alakban az ő lénye a szeretet. Ez a szeretet nyilatkozik meg az elveszett juhról és drakmáról, (Luk. 15, 4—11.), a szőlőmunkásokról, (Máté 20, 1—16.) és a terméketlen figefáról szóló hasonlatokban. (Luk. 13, 6—9.)

c) A menyország polgára csak az lehet, aki először bűneit megbánja, megtér és megjavul. Az első feltételt Jézus a farizeus és publikanusról való példabeszédben (Luk. 18, 9—14), a másodikat a megtért fiuról szóló példabeszédben állítja elénk. (Luk. 15, 11—32.)

De a bűnök megbánása és a megtérés csak az első lépés arra, hogy valaki a menyország polgárává lehessen. Mert a menyország valódi polgárának igaz felebaráti szeretettel kell birnia, s magát szüntelen jó cselekedetben kell gyakorolnia. Ide vonatkoznak Jézusnak a könyörületes Samaritánusról (Luk. 10, 25—37) és a hamis Sáfárról (Luk. 16, 1—9.) szóló példabeszédei.

d) A menyország akadályai és ellenségei. Ezek elsőben is a *mindennapi foglalatosságok*, amit Jézus a nagy vacsoráról szóló példabeszéddel világosít meg, (Luk. 14, 16—24.), melyre nem kapott vendéget a gazda; mivel akiket meghívott, mindnyájan el voltak foglalva saját dolgaikkal.

Másodszor a *telhetetlenség*, amit a gazdag emberről és a szegény Lázárról szóló példabeszédben látunk. (Luk. 16, 19—31.) A gazdagság magában véve nem véték, valamint a szegénység nem erény. De amaz vétékké lesz a telhetetlenség által, ez erénnyé növi ki magát, ha türelemmel s megelégedéssel van összekötve.

Harmadszor a *gondatlanság*. Példa rá a tiz szüzzel szóló hasonlat. (Máté 25, 1—13.)

Negyedszer a *gonoszság*, amint ez a gonosz szőlőmunkásokról szóló példabeszédben le van írva. (Máté, 21, 33—43.)

Vége a *könyörületlenség*, előadva a király szolgájáról szóló példabeszédben. (Máté, 18, 23—35.)

e) A menyország fejlődése. Ide tartoznak:

I. A magvetőről szóló példabeszéd. (Máté, 13, 3—8.) Valamint az elhintett mag fejlődése a földtől, úgy függ az evangélium hatása is a szívtől. Vannak emberek, akik az ígét fel sem veszik; vannak, akik felveszik, de nem engedik, hogy az gyökeret verjen; vannak, akiknél az ige gyökeret ver ugyan, de gyümölcsöt nem terem; végre vannak, akiknél gyümölcsöt is terem.

II. A táalentumról szóló példabeszédek. (Máté 25, 14—30.) A tehetségek is különbözők, de különböző azoknak a felhasználása is.

III. A mustármagról szóló példabeszéd, (Máté 13, 31, 32.) mely az Isten országának fokenkénti növekedését írja le.

IV. A kovászról szóló példabeszéd. (Máté 13, 33.) Valamint a kovász az egész tésztát megkeleti, így hatja át az evangélium is az egész emberiséget.

V. Az elhintett magról szóló példabeszéd Márk. 4, 26—30. Minden lassankint fejlődik és lesz tökéletesebbé.

VI. Az ó és új posztórol, ó és új tömlőről szóló példabeszédek. (Luk. 5, 36—39.) Az új eszme nem fér meg a régi formában.

Vége a jó magról és a gyalomról szóló példabeszédek. (Máté 13, 24—30. és 47—50), amelyek a menyország tagjainak az utolsó ítéletkor leendő elkülönítését foglalják magukban.

Amint ezekből látni lehet, Jézus a maga példabeszédeiben a legközönségesebb és mindenki előtt ismert tárgyakat használta fel, hogy az általa hirdetett igazságokat mintegy kézzelfoghatókká tegye és érzékítse. És mily egyszerű, mily mesterkéletlen az előadás! Valóban Jézust nem ok nélkül nevezik mesternek, mert mester volt a tanításban s e tekintetben is példányul szolgálhat mindnyájunknak.

63. §. Visszapillantás a harmadik részre.

Mindaz, amit az Isten országának alapítójáról, Jézusról láttunk, arra a meggyőződésre vezet, hogy ő fellelte áll minden előtte élt prófétáknak s vallás-erkölcsi tekintetben ma is legbiztosabb kalauza az emberiség-

nek. Ugy, hogy mi is elmondhatjuk a Cselekedetek irójával: „Nem adatott az emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk.“ Csel. 4, 12. Mint a hegyre épített torony, messze ellátszik, úgy tündöklék Jézusnak tudománya késő századokon át, hitet, reményt öntve a keblekbe s szabaddá tévén a lelket annyira, hogy az többé nem ismer más korlátot, mint az igazságot.

És Jézusnak nemcsak tudománya, vallás-erkölcsi elvei bámulásra méltók, hanem élete is példányszerű. Ő úgy cselekedett, amint tanított s nem azt kívánta tanítványaitól, hogy hallgassák, hanem hogy kövessék őt, mert ő az ut, az élet és igazság. Ján. 14, 6. Ő az, aki egy Messiás tisztét a szó legnemesebb értelmében bétöltötte s mint az apostol mondja: „Ur az Atya Isten dicsőségére.“ Fil. 2, 11.

Amidőn Jézus nagyságát és isteni küldetését elismerjük, önként lelkünk elébe tolul az a kérdés, hogy mivel tartozunk mi Jézusnak? Kell-e nekünk Jézust imádni, vagy elég, ha őt mindenek felett tiszteljük, szeretjük és példáját követjük? Minthogy az imádás tulajdonképpen csak az örökkévaló, legszentebb, egyetlen lényt illetheti s maga Jézus is ezt tanította: „A te Uradat, Istenedet imádjad és csak őtet szolgáljad,“ Máté 4, 11, nyilván van, hogy Jézust, legalább abban az értelemben, amint Istent szoktuk, imádni nem kell. Ezt ő sem kívánta soha. Sőt egy alkalommal, midőn valaki őt jó Mesternek szólítá, így felelt neki: „Miért mondasz engem jónak? Nincsen senki jó több az egy Istennél.“ (Máté 19, 17.) Különböb bármily nagy volt Jézus, ő is mindeneket az Istentől vett, akit ő is imádott. Példa rá az uri imádság.

Azonban, ha ezeknek alapján Jézust nem is imádkozhatjuk Isten gyanánt, annál nagyobb az a tisztelet, amellyel neki adózni szent kötelességünknek tartjuk. Az a tisztelet, melyet Jézus iránt keblünkben érezünk,

nem hasonlítható más emberek iránti tisztelethez. Más embereknek nevét nem elegyítjük imádságunkba; de Jézust gyakran felemlítjük, mint aki által ismerjük Istent Atyánknak. E mellett Jézust tartjuk egyedüli példányképünknek, akit magunkban megvalósítani óhajtunk. Más embereknek is bámuljuk egyes tetteit; de aki egy teljes, bevégzett életet mutat nekünk, nem más, mint Jézus, az Istennek szent fia. Az ő nyomdokaiba lépni, őt szeretni és követni — ebben áll Jézus tisztelete. S ha ezt megtesszük, ha úgy szeretjük az Istent, amint ő szerette, úgy bizonyosan a mi tiszteletünk Jézus iránt nem fog soha pirotságul szolgálni. Ugy méltó tagjai leszünk az Isten országának, melyet ő hirdetett, s amely a szent lélek befolyása következtében a keresztény egyházban lett megvalósítva s kell, hogy valamikor még inkább megvalósuljon.

De ezzel már az egyházat illető részhez jutottunk.

209. i.